

POSUDEK DIPLOMOVÉ PRÁCE

Lenka Sirůčková, *Jazykový rozbor novocírkevněslovanského Hlaholského misálu*, Praha 2011, stran 81; vedoucí práce Mgr. Václav Čermák, Ph. D.

Předmětem zájmu Lenky Sirůčkové se v předložené diplomové práci (dále DP) stala hláskoslovná analýza *Hlaholského misálu*, textu, který pro specifické potřeby připravil Mons. prof. ThDr. Vojtěch Tkadlčík.

Centrální část práce (mimo úvod a závěr) je rozdělena do osmi kapitol (s. 9-61). Diplomantka zacílila svoji pozornost zejména na rozdíly mezi dvojitou podobou textu představenou v *Hlaholském misálu*, a to mezi textem psaným hlaholicí a paralelním zněním v zápise latinkou. Autorka sleduje zkoumaný materiál také ve vztahu k diferencním jazykovým jevům slovanským – věnuje se hláskoslovným jevům západoslovanským (a jevům, které bývají tradičně označovány jako bohemismy), a dále jevům typickým pro jihoslovanský a východoslovanský jazykový areál. Lenka Sirůčková se v DP věnuje také způsobu transliterace hlaholských zápisů do latinky, tak jak je představen v textu *Hlaholského misálu*. Dílčím výstupem bylo zjištění, jakým způsobem Vojtěch Tkadlčík při tvorbě hláskoslovné podstaty nové církevní slovanštiny české redakce autorsky postupoval, tj. v jaké míře se v textu objevují hláskoslovné rysy české (a širší západoslovanské) a vedle toho dále také responze jazykových jevů východo- a jihoslovanských. Důležitá jsou také zjištění o poměru hláskoslovných jevů, jejichž výskyt lze spojovat s reflexí stavu ve staroslověněštině kanonických památek.

Materiálová báze o počtu 2876 lexémů vznikla excerpací úvodních dvaceti sedmi stran *Hlaholského misálu*, a to jak v zápise hlaholicí, tak v paralelním textu psaném latinkou. Autorka do zkoumaného materiálu nezahrnula hlaholské zápisy číslic.

Diplomantka dále srovnávala jak zkoumaný materiál, tak také dílčí závěry s DP Evy Hrdinové *Hlaholský RIMSKÝ MISAL – MISSALE ROMANUM (Hláskoslovná analýza)*, Olomouc 2002, která byla jistě v mnohém pro autorku předložené práce metodologicky návodná a korigující.

Hláskoslovnou povahu nové církevní slovanštiny české redakce autorka představila v DP výběrovými doklady, které jsou velmi vhodně uváděny nejen v zápise hlaholském a v latince, ale i v cyrilici, vždy s označením lokace v textu *Hlaholského misálu*. Každý analyzovaný jev je vyznačen podtržením a uvedením počtu výskytů daného jevu ve zkoumaném materiálu. U problematičtějších (či jinak zajímavých) případů autorka připojuje komentář, resp. dokladový materiál ze *Slovníku jazyka staroslověnského*. Diplomantka dospěla k názoru, že bohemizace textu se projevuje až při transkripci do latinky (s. 21), někdy snad i pod vlivem zápisů staročeských (s. 22). Autorka doplňuje také zjištění Evy Hrdinové v tom smyslu, že na jazyk misálu měly vliv také východoslovanské typy církevní slovanštiny. Výše zmíněná autorka dokumentuje zápisy typu *sja, mja*, které jsou užity za hlaholské $\text{ꙗꙗ}, \text{ꙗꙗꙗ}$ (s. 14).

DP je opatřena seznamem užitých zkratk (s. 66-67), soupisem studijní literatury (s. 68-71), seznam příloh (s. 72) a přílohy (s. 73-81) práci uzavírají.

K předložené DP je nutné uvést několik poznámek.

- 1) Autorka uvádí (s. 9), že: „Po vyhnání žáků Cyrila a Metoděje z Velké Moravy (...) došlo k rozrůzněním variant staroslověnského jazyka. (...) Toto stadium vývoje slovanského jazyka již nazýváme církevní slovanštinou a hovoříme o jejích redakcích (...)“. Mohla by diplomantka osvětlit užití terminologického spojení „církevní slovanština“ (dané redakce) i pro období 10.-11. století? V odborné literatuře užití kolísá - značná část badatelů užívala či užívá právě uvedené spojení i pro období 10.-11. století (M. Weingart, F. V. Mareš, Z. Hauptová, E. Bláhová, V. Čermák, M. Vepřek aj.), nicméně existuje také pojetí, které předkládá v četných pracích R. Večerka, který hovoří o typech/redakcích staroslověněštiny (český typ staroslověněštiny aj.); viz Radoslav Večerka, *Zur Periodisierung des Altkirchenslavischen*, in: Methodiana. Beiträge zur Zeit und Persönlichkeit, sowie zum Schicksal und Werk des hl. Method, Wien – Köln – Graz 1976, s. 92-121; též, *K periodizaci staroslověněštiny*, in: Počátky slovanského spisovného jazyka, Praha 1999, s. 97-100; též:

Staroslověnská etapa českého písemnictví, Praha 2010 aj. Byl výběr uvedeného terminologického spojení „církevní slovanština“ (pro období 10.-11. století) u autorky DP opřen o úzus, či má i eventuální motivační základy významové?

- 2) Autorka uvádí (s. 9): „Dokud nebyly formovány spisovné domácí jazyky, církevní slovanština plnila funkci spisovného jazyka.“ Patrně došlo k vypadnutí slova „domáciho“ na konci věty, která by tak měla vhodnější podobu „Dokud nebyly formovány spisovné domácí jazyky, církevní slovanština plnila funkci spisovného jazyka domáciho.“ Spisovnost církevní slovanštiny (samozřejmě v kontextu středověkém) je jedním z atributů tohoto jazyka či jeho variant jak před vznikem národních jazyků (či přesněji písemnictví v národním jazyce), tak v období následujícím. V obecné rovině vzato, spisovnost církevní slovanštiny nemá vazbu k existenci národních jazyků.
- 3) Autorka uvádí doklady, „(...) které demonstrují vokalizaci jerů, jež nepodléhají Havlíkovu jerovému pravidlu.“ (s. 24). Mezi doklady autorka zařadila ovšem i благочѣстнаго – blahočestnaho (25/8) a окрѣстѣ – okrest (29/8), které jsou v podobě zapsané latinkou přepsány náležitým způsobem podle tzv. Havlíkova pravidla.
- 4) Autorka by mohla osvětlit formulaci ze s. 38: „Soudíme, že Tkadlčík nepoužil v přepisu l' epentetické, protože se v češtině, ani v jiných slovanských jazycích nevyskytuje.“ (s. 38). Dále v textu DP se ovšem uvádí: „(...) použití l' epentetického (...) v Hlaholském misálu můžeme považovat za odkaz klasické staroslověnštiny (...)“ (s. 64).

V DP lze nalézt několik míst, které lze interpretovat jako „překlepy“, nedůslednosti při definitivní úpravě, resp. stylistické neobratnosti, viz: fonetické (...) bohemismy (s. 15); neuvedení zkratk SJS (*Slovník jazyka staroslověnského*; např. s. 29), PSJČ (*Příruční slovník jazyka českého*; s. 55) a klas. (= klasický, klasická; s. 27) do soupisu zkratk (s. 66-67), Mariánský chybně místo správného Mariánský (s. 66), chybějící části titul na s. 54, poznámky pod čarou (s. 9, 10) nejsou zarovnány do bloku. Jako stylisticky ne zcela vhodný se jeví text: „Jde však o stav před staročeskou přehláskou (...) a podmíněnou souhláskou následující, lze datovat do 2. pol, 12. stol. a do 13. stol.“ (s. 34) aj. Patrně by také bylo vhodné uvádět názvy památek kurzívou (tedy např. *Kyjevské listy*). Zmíněné jevy nejsou vzhledem k charakteru DP problémem zásadním, přesto působí v DP rušivě.

K problematice předmětu se váže také studie M. Vepřka, viz Miroslav Vepřek, *Hlaholský misál Vojtěcha Tkadlčíka: literární a jazykový experiment?*, Bohemica Olomucensiana – Symposiana, Olomouc 2010, s. 52-57.

DP práce Lenky Sirůčkové *Jazykový rozbor novocírkevněslovanského Hlaholského misálu* je zpracována dobře. V DP je obsaženo z větší části vše podstatné, nicméně se nemohu ubránit dojmu, že diplomantka materiál nevyčerpala zcela.

Diplomovou práci Lenky Sirůčkové navrhuji klasifikovat stupněm dobře.